

Primjena samoupravnih načela kod istraživanja tržišta radne snage kao preduvjet daljnjeg razvoja i konkurentne sposobnosti našeg brodarstva na tržištu brodskog prostora

Industrija pomorskih prijevoza nudi specifičnu uslugu tržištu. Da bi se posebna usluga mogla i ponuditi, nisu dovoljna samo posebna sredstva proizvodnje, brodovi i luke, već je potrebna i usko specijalizirana radna snaga. Pored ove specijalnosti pojavljuje se još jedan faktor, a taj se sastoji u tome da su pomorsko-upravnim propisima točno normiran i broj kao i strukturna struktura ove radne snage vodeći računa o kategoriji plovidbe kao i o namjeni broda (duga ili obalna plovidba, teretni ili putnički brod). Ova činjenica donekle može da predstavlja i faktor koji onemogućava da se uštedom odnosno racionalizacijom radnih mjesta povećava i rentabilitet. Istovremeno može da usljed točno određene stručnosti da ponuda tržištu bude i kvalitetnija, a time se postizava i veći stupanj konkurentnosti.

Usljed raznih okolnosti, posebno zbog posebnih i težih uvjeta rada, opaža se dosta velika fluktuacija, koja često nema pravilno kretanje. S druge strane samo osposobljavanje, bilo ono teoretsko ili praktično, relativno dosta dugo traje, posebno kad se isto promatra u odnosu na druga zvanja i struke, a koje su potrebne za obavljanje određenih radnji u ostalim granama privrede. Možda u ovom slučaju izuzetak predstavlja zračni promet iako se ovdje pojavljuje više pitanje kvalitete nego pitanje broja osoblja.

Kod nas se liberaliziranjem tržišta ove radne snage, posebno u odnosu na stranu tražnju, došlo u situaciju kad i rast samog brodarstvom potencijala dovelo je u situaciju da se mora limitirati i tako smanjiti našu ponudu na tržištu brodskog prostora. Ova činjenica može da palalizira naš uticaj, odnosno našu ponudu ne samo na domaćem već i na međunarodnom tržištu.

Treba naglasiti još jednu činjenicu. Ponuda brodskog prostora na međunarodnom tržištu prijevoza dostupna je i slobodna svima. Da bi ta ponuda bila i rentabilna za brodarku-proizvođača ove prometne usluge, odlučujući se instrumenti nalaze u okviru propisa pojedine zastave broda. Tako unutarnji propisi, nezavisno od onih opće međunarodno priznatih, posebno oni sindikalni, mogu da nametnu takve mjere, posebno u određivanju visine zarade, da ovi brodari, uslijed nerentabilnosti poslovanja, postaju nekonkurentni.

Naš pomorsko-upravni propisi tačno određuju da član posade, posebno zapovjednik, mora biti državljanin. Time naše tržište radne snage ostaje zatvoreno za stranu ponudu ali ostaje otvoreno za potražnju stranih korisnika. Pojava pomanjkanja pomoraca u cijelom svijetu veoma je aktualna. Broj brodova raste brže od broja potrebnog stručnog i sposobnog kadra. Zato se i kod nas registrirala pojava da dohodak radnika u pomorskom brodarstvu stoji pod veoma snažnim utjecajem stranog tržišta radne snage.

Treba naglasiti da naši ljudski resursi, bilo po broju i po stručnoj spremi veoma su limitirani tim više što se ovom zvanju posvećuje stanovništvo samo primorske regije.

Sve ove činjenice mogu da ugroze ne samo daljnji rast, a prema tome i ponudu na ovom tržištu, povezano s realizacijom pomorske politike, već može da kompromitira čak i sadašnje, dnevno operativno poslovanje kada brodovi ostaju kraće ili duže vrijeme, privezani u lukama jer oskudijevaju s propisanim ili s potrebnim kadrom.¹

Iz ovog, ako se samo uzme kao primjer, vidi uska međuovisnost raznih tržišta: onog ponude i potražnje prometne usluge s tržištem radne snage. Čak ova međuovisnost utječe na cjelokupnu konačnu financijsku realizaciju ovog poslovnog pothvata. Izostavlja se u našoj praksi kontinuirano praćenje ove pojave i ovih tržišnih odnosa i obilježja koja su determinantna. Ova činjenica, barem za naše prilike, predstavlja limitirajući faktor.

Marketing koncepcija pruža mogućnost da se ove međuovisnosti mogu egzaktnije utvrditi i da se primjenom znanstvene metode dođe do takvih rješenja koja bi u sinhroniziranoj akciji odnosa između kapaciteta ponude i potražnje i potencijalnog kapaciteta radne snage dali optimalni odgovor i optimalni program za praktična, bilo kratkoročna ili dugoročna rješenja. Samoupravnim dogovorom svim zainteresiranim uključujući i zavode za osiguranje pomorskog transporta, mogla bi se postići veoma povoljni i praktični rezultati.

Bilješka

¹ Jedno naše brodarko poduzeće u nemogućnosti je bilo da neke novonabavljene brodove pusti u eksploataciju zbog pomanjkanja stručnog kadra. Taj je brodar, da bi riješio ovaj problem, zatražio da se mimo ustaljenih propisa, omogućiti, kratkim, šestomjesečnim tečajem, da se osposobi potrebni kadar. Ovim traženjem nesumljivo je da bi se snizio stupanj stručnosti, a time i neposredno bi se snizila kvaliteta brodareve usluge tržištu. Osim toga smanjila bi se i sigurnost plovidbe u funkciji zaštite ljudskih života na moru. Prema tome ovakva negativna kratkoročna rješenja nisu nimalo pogodna.

Koreferat podnesen na simpoziju »Evolucija marketinga u samoupravnoj socijalističkoj privredi«, u organizaciji Jugoslavenskog udruženja za marketing.
Dubrovnik, 14, XI 1975.

